

1. SVETOVÁ VOJNA¹

Prvá svetová vojna pred rokom 1939 známa ako Veľká vojna alebo Svetová vojna. Rozpútala sa 28. júla 1914 a 11. novembra 1918 bolo o 5:00 ráno podpísané prímerie, ktoré oficiálnu platnosť nadobudlo o 11. hodine dopoludnia. Globálny konflikt, ktorý si vyžiadal milióny ľudských obetí je jednou z najvýznamnejších kapitol ľudských dejín a to nielen 20. storočia. Pripomeňme si teda výročie jej vzniku niekoľkými zaujímavosťami. Bol to dovedy najväčší vojnový konflikt v dejinách ľudstva.

Prvá svetová vojna bola dôsledkom narastajúcich sporov európskych mocností. Tie spočívali najmä v rozširovaní vplyvu v kolóniách, ale aj na starom kontinente. V jednoduchosti by sa tak dalo povedať, že príčinou vojny boli vysoké geopolitické tendencie a to najmä v réžii Nemecka, Francúzska, Anglicka, Rakúsko-Uhorska či Ruska.

Zámienkou na vyhlásenie vojny sa stal atentát srbského nacionalistu menom Gavrilo Princip na následníka rakúsko-uhorského trónu. Po smrti Františka Ferdinanda a jeho manželky vyhlásilo Rakúsko-Uhorsko vojnu Srbsku, o pár dní neskôr ho nasledovalo Nemecko s vypovedaním vojny Rusku.

Postupne sa do vojny zapojili desiatky krajín z rôznych kútov planéty. Svet sa rozdelil na dva póly. Na jednej strane stáli štáty Dohody: Francúzsko, Rusko a Spojené kráľovstvo (neskôr aj USA a Taliansko). Druhý pól tvorili Ústredné mocnosti – Nemecko a Rakúsko-Uhorsko, ku ktorým sa neskôr pripojilo Turecko a Bulharsko.

Foto: TASR/AP

V prvej svetovej vojne bojovalo podľa odhadov asi 65 miliónov ľudí. Z nich v bojoch padlo približne 10 miliónov. Na strane štátov Dohody šlo pritom asi o 6 miliónov obetí, kým na strane Mocností asi o 4 milióny ľudí. Vo vojne navyše zahynuli aj milióny civilistov.

Najväčšie straty v pomere k veľkosti armády utrpelo vo vojne Srbsko. Počas prvej svetovej vojny prišlo o 75 % armádnych síl, čo spočívalo v 130-tisíc ľudských obetiach a 135-tisíc zranených.

Z hľadiska počtu obetí boli najhoršie prvé týždne vojenského konfliktu. Vojna sa potom premenila na zdanlivo nekonečnú zákopovú vojnu, kde nedochádzalo k takým vysokým počtom úmrtí. Tak napríklad len 22. augusta 1914, teda pár týždňov od vypuknutia vojny,

---

¹ www.interez.sk/za-jeden-den-zomrelo-27-tisic-francuzov-v-najkrvavejsej-bitke-milion-vojakov-15-faktov-o-prvej-svetovej-vojne-ktora-skoncila-presne-pred-100-rokmi/

zahynulo počas jediného dňa až 27-tisíc francúzskych vojakov. Dodnes ide o najtragickejší deň v histórii francúzskej armády.

Foto: TASR/AP

Prvá svetová vojna znamenala pre svet veľký rozvoj vojenskej techniky. Po prvýkrát sa v bojoch objavili tanky, lietadlá či plameňomety, ale aj chemické zbrane hromadného ničenia. Pľuzgierotvorný horčicový plyn Yperit dostal svoj názov podľa Belgického mesta Ypres, kde bol v bojoch po prvýkrát nemeckou armádou použitý.

Medzi najkrvavejšie bitky prvej svetovej vojny patrí Bitka o Verdun, kde proti sebe stála nemecká a francúzska armáda. Trvala od februára do decembra 1916 a dodnes je stelesnením všetkých hrôz Veľkej vojny. V krvavej zákopovej vojne, kde sa línie pohybovali z jednej strany na druhú o pár metrov celé mesiace, našlo smrť asi štvrt' milióna ľudí. Pre Verdun sa stala symbolom fráza *Ils ne passeront pas*, čo vo francúzštine znamená „Neprejdú“.

Najdesivejšou bitkou vojny však bola bitka pri Somme. Proti Nemecku tu stálo Francúzsko spoločne s Veľkou Britániou. V Bitke na Somme vôbec po prvýkrát bojovali aj tanky. Išlo o britské stroje Mark I, rozdelené na mužské a ženské typy. Mužský typ bol vyzbrojený kanónmi, kým ženský mal guľomety. V bitke na Somme padlo od júla do novembra 1916 viac ako 1 milión ľudí.

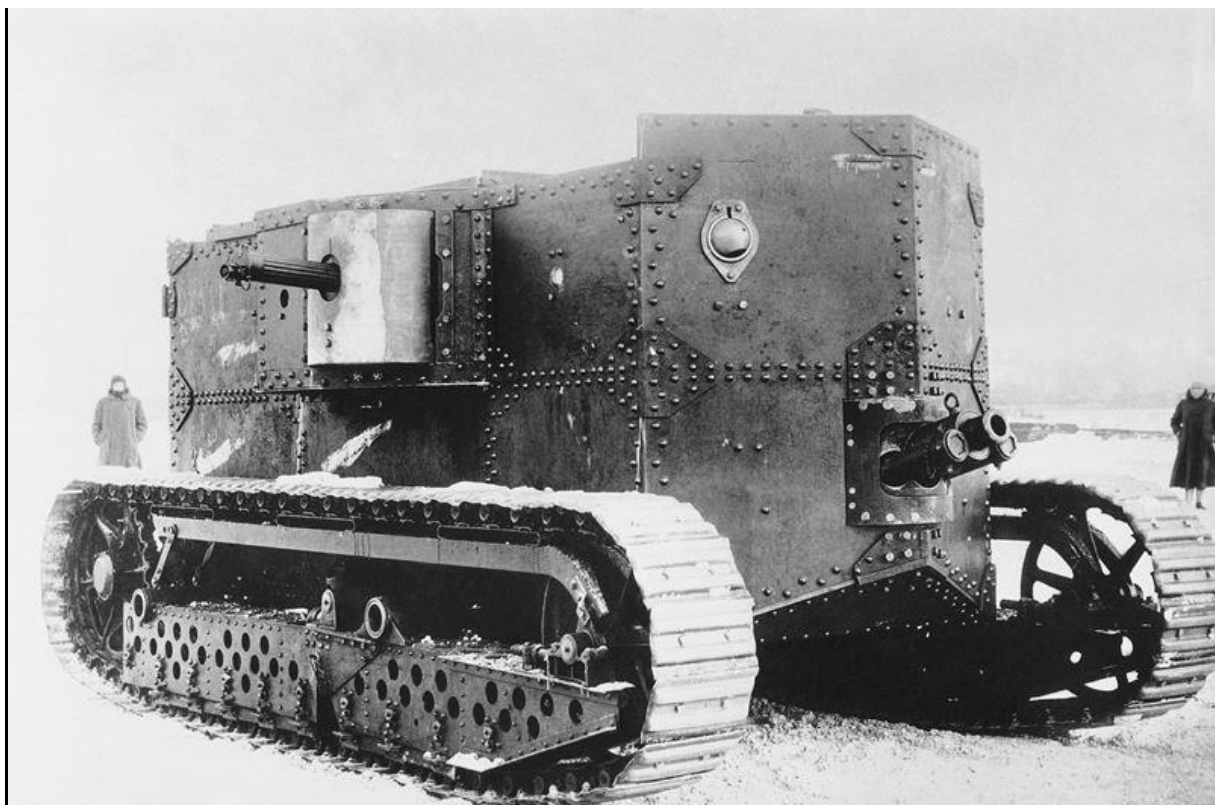

Foto: TASR/AP

Krvavé boje však neprebiehali len na západnom fronte. Na tom východnom proti sebe bojovalo Nemecko proti Rusku, ktoré dokázalo mobilizovať najpočetnejšiu armádu zo všetkých, v prvej svetovej vojne, zúčastnených krajín. Z 10 miliónovej ruskej armády do konca vojny padlo 2,25 milióna mužov, 3,7 milióna bolo zranených a 3,3 milióna zajatých.

Prvá svetová vojna bola vojna zákopov a nekonečnej delostreleckej paľby. Za štyri roky konfliktu bolo vypálených 1,3 milióna granátov, z väčšej časti na západnom fronte. Z 330 miliónov striel vypálených francúzskym delostrelectvom bolo 60 miliónov použitých práve v spomínanej bitke o Verdun.

Rádiové spojenie nebolo počas prvej svetovej vojny ani zďaleka na takej úrovni ako v tej druhej. Na komunikáciu sa tak využívali najmä psy a holuby. Kým priamo na bojovej línii správy doručovali psy, komunikáciu frontu s tylom zabezpečovalo, podľa odhadov na celom svete, asi 500-tisíc cvičených holubov.

Aj prvá svetová vojna mala svoju genocídu. Odohrala sa vo vtedajšej Osmanskej ríši a o niekoľko rokov bola inšpiráciou aj pre nacistické konečné riešenie židovskej otázky. V Osmanskej ríši by ste počas Veľkej vojny našli koncentračné tábory, pochody smrti aj primitívne plynové komory. Arménska genocída stála život 1,5 milióna ľudí.

V prvej svetovej vojne bojovali aj Slováci. V tom čase bolo územie dnešného Slovenska súčasťou Rakúsko-Uhorska. Do bojov, najmä na východnom fronte a neskôr v Taliansku, bolo zapojených približne 450-tisíc Slovákov. Asi 70-tisíc z nich v bitkách padlo, ďalších asi 60-tisíc bolo zranených.

Foto: TASR/AP

V apríli 1917 sa do vojny zapojili aj Spojené štáty americké. Po Veľkej októbrovej revolúcii v Rusku síce podpísaním mieru skončili boje na východnom fronte, no Nemecko sa aj tak nedokázalo vyrovnat' štátom Dohody a jeho novým zámorským spojencom. 11. novembra 1918 podpísalo Nemecko vo vagóne v Compiègnskom lese svoju kapituláciu. V nasledujúcich rokoch povojnovú Európu „upratávala“ Parížska mierová konferencia, ktorá mala na starosti urovnať spory jednotlivých krajín a priniesť starému kontinentu mier. Ako už vieme, podarilo sa to len na dve desaťročia.